

برگرفته از تارنمای رادیو همبستگی

به تازگی کتابی درباره‌ی زندگانی سیاسی و آثار قلمی محمد باقر مؤمنی با عنوان «باقر مؤمنی، رهروی در راه بی‌پایان» از طرف نشر نقطه در آلمان منتشر شده است. گردآورنده و ویراستار این کتاب دوجلدی ناصر مهاجر، پژوهشگر تاریخ اجتماعی و سیاسی ایران معاصر است.

باقر مؤمنی نویسندگی را از دوران نوجوانی آغاز می‌کند؛ با روزنامه بیستون به مدیریت میرزا مهدی خان فرهپور که پس از شهریور ۱۳۲۰ و برافتادن رضا شاه، در فضای آزادی جانی دوباره می‌یابد در کرمانشاه. مؤمنی از آن زمان تاکنون که ۹۳ سال از زندگی پربارش می‌گذرد، قلم به زمین نگذاشته است.

حاصل کار قلمی باقر مؤمنی، فهرست بلندیست از پژوهش در تاریخ دگرگونی‌های فکری، فرهنگی و اجتماعی - سیاسی ایران معاصر از آستانه‌ی جنبش تجددخواهی تا طلوع مشروطه، از آمیختگی کهنه و نو، سازگاری و ناسازگاری سنت و تجدد و جدال آن دو، مشروطه و مشروعه، نسبت دین و دولت، داعیه‌ی روحانیت شیعه از محقق کرکی دوره‌ی صفویه تا شیخ فضل‌الله نوری عصر مشروطه و تا روزگار ما.

نگاهی به فهرست پژوهش‌های تاریخی مؤمنی بیانگر دل‌بستگی‌ها و دغدغه‌های اوست درباره‌ی جنبش مشروطه‌خواهی ایرانیان:

ایران در آستانه‌ی انقلاب مشروطیت (چاپ اول، امیرکبیر، تهران ۱۳۴۵) ادبیات مشروطه (چاپ اول، گلشاهی، تهران، ۱۳۵۴)

صوئیسرافیل (روزنامه) چاپ اول، فراین، تهران، ۱۳۵۷)

دین و دولت در عصر مشروطیت: چاپ اول، نشر باران، سوئد ۱۳۷۲/۱۹۹۳

از پژوهش‌های باقر مؤمنی در بررسی مسأله‌ی ارضی در ایران می‌توان نام برد از:

مسئله‌ی ارضی و جنگ طبقاتی در ایران (انتشارات پیوند، تهران ۱۳۵۹). مؤمنی این کتاب ۵۱۱ صفحه‌ای را سال ۱۳۵۵ در دانشگاه سوربن فرانسه و با همفکری و همراهی استاد راهنما هانری لوفور برای تز دکترای خود تهیه می‌کند. سپس اما کتابی دیگر یعنی اندیشه‌های آخوندزاده را به عنوان تز دکترای فراهم می‌آورد و دکترای خود را دریافت می‌کند. کتاب دیگر مومنی، سیمای روستای ایران است. انتشارات پیوند، تهران.

مؤمنی همچنین شماری از کتاب‌ها و نوشته‌های تأثیرگذار - طلوع مشروطه را معرفی، ویرایش و بازچاپ کرده است: سیاحتنامه ابراهیم بیگ نوشته‌ی زین‌العابدین مراغه‌ای؛ تمثیلات - یعنی نمایشنامه‌های - فتحعلی آخوندزاده؛ کتاب احمد نوشته‌ی عبدالرحیم طالبوف تبریزی؛ مسالک المحسنین طالبوف تبریزی؛ کتاب یک کلمه‌ی میرزا یوسف مستشارالدوله؛ مقالات و مکتوبات فتحعلی آخوندزاده؛ صوئیسرافیل در معرفی روزنامه‌ی صوئیسرافیل به سردبیری دهخدا. و انتخاب باقر مومنی در ویرایش و بازچاپ این نوشته‌ها، یعنی به روزکردن و بازآرایی اندیشه‌های نوین بیان شده در این نوشته‌های طلوع مشروطه و جنبش مشروطه‌خواهی ایرانیان، یعنی گذر از قدیم به جدید، از آسمان به زمین، رأی ملت به جای حکم سلطان، مفهوم ملت به جای امت و رعیت، امتیاز فضلی به جای امتیاز موروثی، تفکیک کامل قوه‌ی سیاسی از قوه‌ی روحانی و یعنی جدائی دین و دولت، نقد سنت فرودستی زن.

در زمینه تاریخ جهان، باقر مؤمنی همراه با صادق انصاری چهار جلد کتاب بزرگ پژوهش تاریخی، یعنی تاریخ جهان باستان و تاریخ قرون وسطی را از تاریخ‌نگاران شوروی ترجمه کرده است.

ترجمه و چاپ این پژوهش‌ها، نمود دیگریست از باور او به اندیشه‌ی پیشرفت و سیر دگرگون‌ساز تاریخ.

از نوشته‌های پژوهشی باقر مؤمنی در زمینه‌ی اسلام‌شناسی، می‌توان به این کتاب‌ها اشاره کرد: اسلام ایرانی و حاکمیت سیاسی (مرکز پخش کتاب، آلمان)؛ حکومت اسلام و اسلام حکومتی (نشر نیما، آلمان، اسن، ۱۳۸۲/۲۰۰۴)؛ سرزمین عرب در آستانه‌ی حاکمیت اسلامی (شرکت کتاب، لس آنجلس، ۱۳۹۱/۲۰۱۲)؛ الله، محمد، ابلیس، (انتشارات مجله آرش، کالیفرنیا ۱۳۹۴/۲۰۱۵).

زندگی‌نامه‌ی سیاسی باقر مؤمنی نیز دفتری‌ست پُربرگ و پُررنج در مبارزه با ناعدالتی، دیکتاتوری، واپس‌ماندگی فکری و سیاسی و اجتماعی، فقر و جهل و بیسوادی. راهی که باقر مؤمنی با غرور پیموده است برای برابری و رهایی مردمان و آزادی و استقلال ایران، راهی بوده است بی‌پایان، هموار و ناهموار، هم بر فراز و هم در فرود! در همه حال اما او ایستاده بر سر عهد خود با خویشتن خویش. باقر مؤمنی چندی پس از آغاز همکاری با نشریه‌ی بیستون، به حزب توده‌ی ایران می‌پیوندد و به خواست همراهان به مسئولیت شورای ایالتی اتحادیه‌ی کارگران در کرمانشاه برگزیده می‌شود. شمار بزرگی از کارگران پالایشگاه کرمانشاهان به شورای ایالتی اتحادیه کارگران پیوسته بودند.

گردهمائی و راهپیمائی بزرگ کارگران و زحمتکشان کرمانشاه در جشن اول ماه مه ۱۳۲۵ در غافل‌گیری پلیس و نیروی نظامی به خون کشیده می‌شود. ۱۴ نفر کشته و شماری بسیاری زخمی می‌شوند. باقر مؤمنی مسئول برگزاری گردهمائی، تیر خورده و زخمی، پنهانی معالجه می‌شود. مؤمنی تاریخ تولد دوباره‌ی خود را روز اول ماه مه می‌داند. پس از کودتای ۲۸ مرداد و زندان‌ها و اعدام‌ها و گریز رهبری حزب توده، باقر مؤمنی در شمار هیئت ۷ نفره‌ای از کادرها و مسئولین حزب توده است با هدف سامان‌دادن، هماهنگ‌کردن و به حرکت در آوردن حوزه‌ها و شبکه‌های پراکنده‌ی باقیمانده. اعضای آن هیئت مسئولین در پائیز ۱۳۳۵ دستگیر و زندانی می‌شوند. باقر مؤمنی در جریان این دستگیری و این بار در تهران، برای بار دوم با تیر مأموران فرمانداری نظامی زخمی می‌شود و دستگیر و زندانی. سال ۱۳۳۷، سال آزادی از زندان و نیز سال گسست از حزب توده و نقد جدی سیاست‌های آن است. مؤمنی از آن پس و همواره همچون مارکسیست مستقل گام برداشته است و همچون تاریخ‌پژوه چپ‌گرا قلم زده است.

حضور فکری - سیاسی در فضای باز سیاسی سال‌های ۴۲-۳۹ برای گسترش آزادی‌های مدنی و سیاسی، تلاش برای معرفی نویسندگان و مترجمان جوان، از راه نشر کتاب‌ها و نوشته‌های آنان در انتشاراتی صدای معاصر در دهه‌ی پنجاه، حضور در کنشگری‌های فکری - سیاسی سال‌های ۵۶ و ۵۷ و پس از انقلاب. سخنرانی تأثیرگذار در شب‌های شعر انجمن گوته، حضور در کانون نویسندگان، همفکری و همکاری در فراهم آوردن نشریه‌ی مارکسیستی اندیشه پس از انقلاب، ادامه‌ی کنشگری سیاسی و پژوهشی در تبعید فرانسه، نوشتن کتاب‌ها.

کتاب دوجلدی «باقر مؤمنی، رهروی در راه بی‌پایان»، روایت‌های بسیار از دانسته‌ها و دیده‌ها و زیسته‌های باقر مؤمنی و هم از آن شمار بسیاری از همراهان و هم‌نسلان باقر مؤمنی - از گرایش‌ها و افق‌های گوناگون - را پیش روی خواننده می‌نهد.

در تاریخ سیاسی ایران معاصر، - به سبب‌های گوناگون و مهمتر از همه به سبب استبداد حاکم - پدیده‌ی گسست میان نسل‌ها، امر شناخت و تجربه‌آموزی از گذشته را برای نسل‌های تازه به میدان درآمده، بدل کرده به امری دشوار و دور از دسترس. گسست میان چند نسل از مبارزان راه آزادی و عدالت و استقلال و پیشرفت ایران.

از پس انقلاب ایران، برآمدن و حاکم شدن نظام واپس‌گرا و خودکامه، آنچه بیش از پیش ضروری می‌نماید، شناخت گسترده‌تر و ژرف‌تر تاریخ دور و نزدیک ایران است. در این زمینه آگاهی از تجربه‌ها و دیدگاه‌های کوشندگان نسل‌های پیشین و آشنائی با بررسی‌های سنجشگرانه‌ی آنان از رویدادهای گذشته، جایگاه ویژه دارد.

باقر مؤمنی در شمار چهره‌های شناخته شده‌ی چنین کوشندگانی است که هم سخت کوشاند و بی‌گیر و بی‌پروای نام و نان و هم فروتن.

کتاب رهروی در راه بی‌پایان، بازتاب‌دهنده‌ی گوشه‌ها و جنبه‌های بسیار از تلاش‌های قلمی، پژوهشی، اجتماعی - سیاسی مؤمنی و نسل باقر مؤمنی از دهه‌ی پرتب و تاب ۱۳۲۰ خورشیدی به بعد است از زبان و قلم او و شماری از پیشینیان چون محمد علی جمالزاده، بزرگ علوی و پوری سلطانی تا صارم‌الدین صادق وزیر، صادق انصاری، مرتضی زربخت، غلامحسین فروتن، محمد عاصمی، علی اصغر حاج سیدجوادی و عباس عاقلی‌زاده و زنان مبارزی چون سارا عباس‌زاده، افسر نادرشاهی و توران اشتیاقی.

با کوشش‌های ادبی و سیاسی باقر مؤمنی در پایانه‌ی دهه‌ی چهل و آغاز دهه‌ی پنجاه خورشیدی نیز آشنا می‌شویم این بار از زبان و قلم نام‌آشنایان ادبی، فرهنگی، سیاسی نسل تازه به میدان درآمده و از آن میان: محمود دولت‌آبادی، علی‌اشرف درویشیان، قدسی قاضی‌نور، عاطفه گرگین، فران دانشگری، منصور یاقوتی، نسیم خاکسار، هادی جفرودی، مهدی سامع، محمد فارسی، پرویز قلیچ‌خانی، حسن حسام، اسد سیف، ناصر رحمانی‌نژاد و محسن بلفانی. و نیز از قلم دانشگاہیان و پژوهشگران چون محمدرضا فتاشی، مهرداد وهابی، تورج اتابکی، سیاوش رنجبر دائمی، زنده‌یاد امیر حسن‌پور و بسیاری دیگر از اهل قلم و

فرهنگ و سیاست در ایران زمانه‌ی ما. در هر یک از خاطره‌ها، گفت‌وگوها، نوشته‌ها، نوشته‌های پژوهش تاریخی، مقاله‌های نظری و تحلیلی پرشمار کتاب، خواننده با گوشه‌ها و جنبه‌هایی از رویدادها و روندهای فرهنگی، هنری، اجتماعی و سیاسی تاریخ معاصر ایران روبه‌رو می‌شود.

کتاب دو جلدی «باققر مؤمنی، رهروی در راه بی‌پایان» چاپ نشر نقطه در آلمان، کتابی‌ست با روی جلد و برگ‌آرائی آراسته و پیراسته به دست بنفشه مسعودی، کتابی خواندنی، خوشخوان. این کتاب در ۲۸ سپتامبر ۲۰۱۹ در دانشکده‌ی علوم انسانی پاریس مورد معرفی و رونمایی شد.

نسخه‌هایی از کتاب نزد من هست. بسیاری از دوستان از پیش خواهان نسخه‌های کتاب بوده‌اند. علاقمندان می‌توانند برای تهیه‌ی کتاب با شماره موبیل ۰۷۳۷۶۲۵ ۳۰۹ در استکهلم تماس بگیرند.

رادیو همبستگی - استکهلم . شنبه ۲ نوامبر ۲۰۱۹ - ۱۱ آبان ۱۳۹۸ خورشیدی.